

NASJONAL STRATEGI FOR KULTURARENAER

INNSPILL

Til: Kultur- og likestillingsdepartementet

Dato: 01.10.2026

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) er en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innen musikk og scenekunst. NTO's [52 medlemsvirksomheter](#) er blant de fremste produsentene og formidlerne av levende musikk og scenekunst, og foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Medlemmene består av programmerende og produserende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor, samt andre virksomheter med annen særlig tilknytning til bransjen.

NTO takker for muligheten til å bidra med innspill til regjeringens arbeid med en nasjonal strategi for kulturarenaer. Innspillet følger nedenfor.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Hjelle
styreleder

Morten Gjeltén
direktør

I. INNLEDNING

Fysiske fellesarenaer

Vi ser frem til at strategien kan bidra til å synliggjøre verdien av gode kulturarenaer og styrke den kulturelle infrastrukturen i Norge. Langsiktige investeringer i varig kulturinfrastruktur over hele landet er investering i gode lokalsamfunn og demokratisk deltakelse.

Fysiske møteplasser for levende kunst- og kulturopplevelser gir rom for mellommenneskelig dialog, nysgjerrighet og refleksjon, og bygger tilhørighet og fellesskap. Slik utgjør disse arenaene også en verdifull motvekt til den digitale offentligheten.

Arenaer for et mangfold av uttrykk og stemmer

Vi vil understreke betydningen av at det finnes kulturarenaer i hele landet som kan produsere og formidle et mangfold av uttrykksformer, og hvor også de marginaliserte stemmene kommer til orde.

Det er derfor viktig at kulturarenastrategien bidrar til å motvirke skjevheter i tilgangen til arenaer. Vi er glade for at strategien skal støtte opp under universell utforming av kulturlokaler for å sikre bred

tilgjengelighet. I tillegg bør den bidra til å fremme mangfold i bredt, herunder til oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

Strategien må omfatte hele kulturfeltet

Siden strategien er en oppfølging av *Rom for deltaking – kulturfrivillighetstrategien 2023–2025* og *NOU 2025: 7 Musikklandet*, viser vi også til NTOs tidligere [innspill til strategi for kulturfrivillighet](#) og [uttalelse til NOU 2025:7 Musikklandet](#).

Vi legger likevel til grunn at kulturarenastrategien skal bidra til å styrke arenaene for den profesjonelle kunsten på lik linje med kulturfrivilligheten, og at den skal omfatte hele kulturfeltet på tvers av kunst- og kulturområder.

Strategien må bygge på en helhetlig forståelse av økosystemet som gjør kunst- og kulturopplevelser mulig. Dette omfatter den gjensidige avhengigheten mellom profesjonell kunst og frivillighet, institusjonene og de frittstående kunstnerne og kompaniene/ensemblene, festivaler, kulturhus og andre arenaer og aktører. Det er viktig at strategien legger til rette for et godt samspill mellom alle aktørene.

Kulturarenaer er mer enn bygg og lokaler

Begrepet kulturarena må forstås bredt. Strategien bør ikke avgrenses til fysiske bygg og lokaler, men også omfatte forutsetningene for at arenaene kan tas i bruk, fylles med kunstnerisk og kulturelt innhold og nå publikum over tid.

Dette innebærer å se kulturarenaer i sammenheng med vilkårene for produksjon, formidling og publikumsutvikling, herunder tilgang på nødvendig arrangør- og programmeringskompetanse. Like viktig som å utvikle og styrke den fysiske infrastrukturen, er det å legge til rette for bedre utnyttelse av eksisterende arenaer og strukturer.

Det er derfor viktig at strategien ser investeringer i bygg og lokaler i sammenheng med rammevilkårene for drift og aktivitet.

Gode vilkår for produksjon og formidling

For musikk- og scenekunstinstitusjonene er egnede arenaer en forutsetning for å realisere samfunnsmandatet og målene som begrunner de offentlige bevilgningene. Gode lokaler er like avgjørende for faglig utvikling og kunstnerisk kvalitet, som det er for bred formidling og tilgjengelighet.

Strategien må derfor omfatte både produksjonsvilkår og formidlingsvilkår. Det gjelder tilgang til arbeidsplasser, prøverom, verksteder og lagerfasiliteter, så vel som arenaer for visning og møte med publikum.

Den bør omfatte utvikling og drift av musikk- og scenekunstinstitusjonenes egne produksjons- og formidlingslokaler. Samtidig bør den ivareta virksomheter som ikke har egne lokaler, så vel som de turnerende virksomhetenes behov for egnede arenaer over hele landet og deres forutsetninger for å kunne ta dem i bruk.

Videreutvikling av den fysiske infrastrukturen

De siste tiårene har det vært en positiv utvikling av den bygningsmessige infrastrukturen for den profesjonelle musikken og scenekunsten. Det er oppført nye kulturbygg flere steder i landet, samtidig som en rekke musikk- og scenekunstinstitusjoner holder til i, eller er på vei inn i, ombygde og rehabiliterte bygg. Flere nybyggings- og transformasjonsprosjekter er under planlegging eller realisering, og noen nødvendige rehabiliterings- og moderniseringstiltak er gjennomført eller satt i gang.

Likevel er det fortsatt store behov for å videreutvikle produksjons- og formidlingslokaler for den profesjonelle, levende musikken og scenekunsten. Behovene varierer, men handler blant annet om funksjonelle og forsvarlige arbeidsforhold, universell utforming for ansatte og publikum, scenetekniske oppgraderinger, tilstrekkelig produksjons- og publikumskapasitet, gode publikumsfunksjoner og bærekraftige løsninger.

Flere steder er det prekære behov for rehabilitering, oppgradering og modernisering av eksisterende lokaler, mens det andre steder også er behov for nye lokaler.

Noen av de eksisterende teaterbygningene har også stor kulturhistorisk verdi, slik som Nationaltheatret, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater og Rogaland Teater. I slike tilfeller handler det både om å ta vare på viktige kulturhistoriske bygg og samtidig skape funksjonelle og fremtidsrettede rammer for kunsten.

Gjenbruk og nybygg

Det er positivt at strategien skal støtte opp under grønn omstilling, og vi deler ambisjonen om å prioritere gjenbruk, rehabilitering og oppgradering av eksisterende bygg. Samtidig vil vi understreke at bærekraftige løsninger må vurderes på kunstens og kulturens premisser, med utgangspunkt i langsiktige og fremtidsrettede behov for kapasitet og funksjonalitet, både når det gjelder produksjon og formidling til publikum.

Strategien må derfor åpne for at det i noen tilfeller vil være nødvendig å bygge nytt for å møte kulturfeltets behov og ambisjoner, enten som supplement til eksisterende bygningsmasse eller som en ny arena.

Prosjektet Nye Rogaland Teater og Stavanger museum illustrerer dette. Utredninger har vist at et fullverdig moderne teater ikke kan realiseres innenfor eksisterende bygningsmasse. Den valgte løsningen kombinerer derfor bevaring og rehabilitering av verdifulle historiske bygg med nye arealer som skal møte dagens og fremtidens behov. Det planlagte Kulturkvartalet i Tromsø og Griegkvartalet i Bergen er andre eksempler på hvordan nybygg kan være nødvendig for å møte behov for bedre funksjonalitet og økt kapasitet i byer som er i vekst.

Alle disse tre nevnte prosjektene er eksempler på viktige byutviklingsprosjekt som legger til rette for brede samarbeid og synergier, og skaper møteplasser for både profesjonelle kunstopplevelser og kulturfrivilligheten.

II. BEHOV, MULIGHETER OG TILTAK

• **Investeringer i bygg må følges av tilstrekkelige midler til innhold, drift og vedlikehold.**

Mange institusjoner og arenaer mangler tilstrekkelige ressurser til kunstnerisk innhold, teknisk kompetanse og vedlikehold. Det er derfor viktig å finne frem til løsninger som sikrer at potensialet i eksisterende og nye kulturarenaer kan utnyttes, og at kostnader til husleie, bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går på bekostning av innholdet og den aktiviteten arenaen nettopp er etablert for å romme.

• **Den profesjonelle kunstens særegne behov og kvalitetskrav må ivaretas fra start.**

I flerbruksprosjekter som inkluderer profesjonell kunstnerisk virksomhet, må de særegne kravene til produksjon, prøver og formidling hensyntas. Dette omfatter blant annet sceneteknikk, akustikk, riggforhold, strømkapasitet, HMS, innlasting, garderober, publikumsfasiliteter og teknisk kompetanse.

For å sikre nødvendig kvalitet i alle ledd, er det fordelaktig at slike behov tas inn i planleggingen fra starten av, snarere enn at de løses gjennom tilpasninger i etterkant.

- **Institusjonenes frihet til selv å disponere sine egne lokaler og ressurser må sikres, samtidig som det legges til rette for samarbeid og sambruk.**

Flere av musikk- og scenekunstinstitusjonenes egne lokaler er også viktige arenaer for både andre profesjonelle aktører og for kulturfrivilligheten. Bransjen er preget av utbredt samarbeid i form av samproduksjoner, talentutvikling, rådgivning og kompetansedeling, lån av utstyr og tilgang til prøve- og visningslokaler med stort gjensidig utbytte.

Det er viktig at strategien legger til rette for slikt samarbeid og sambruk. Samtidig må armlengdeprinsippet legges til grunn for strategien. Det må ikke legges føringer for hvem institusjonene skal invitere inn eller samarbeide med, eller stilles forventninger til institusjonene som virir begrensede ressurser og kapasitet bort fra kjernevirksomheten.

Samtidig må institusjonene sikres økonomiske rammer som gir reell disposisjonsfrihet over egne lokaler. Egeninntjeningskrav må ikke fortrenge samarbeid og sambruk med andre profesjonelle kunstneriske aktører og kulturfrivilligheten, til fordel for kommersiell virksomhet.

- **Arenaer bør oppgraderes, samtidig som de turnerende virksomhetene sikres nødvendige ressurser til eget teknisk utstyr og bemanning.**

Det er store lokale variasjoner i hvor teknisk og funksjonelt egnede de arenaene som tar imot profesjonell musikk og scenekunst er. Dette gjelder spillesteder, men også prøve- og produksjonslokaler for de virksomhetene som ikke selv har egne lokaler.

[Riksteatrets tekniske anbefalinger](#) er i dag med på å sikre at kulturhusene er egnede arenaer for scenekunsten, mens flere av disse husene likevel har dårlige akustiske forhold for bredden av musikalske uttrykk.

Når kulturlokaler settes i stand med tanke for å passe til alle typer musikk, er resultatet ofte at det ikke egner seg godt for noen, verken for forsterkede eller rene akustiske uttrykk. De akustiske kriteriene er heller ikke nødvendigvis de samme for et orkester som det er for et kor eller andre typer ensembler.

Et mulig tiltak kan være å utarbeide veiledninger til hvordan et lokale kan settes best mulig i stand for bestemte ensembler og musikalske uttrykk. Det kan også gjøres akustikkmålinger, samt utarbeides beskrivelser av lokaler og forklaringer til hvordan størrelse og materiell beskaftenhet gir utslag på akustikken, og hvem lokalet kan passe for.

De fleste små stedene har imidlertid verken kulturhus eller andre arenaer som er tilpasset profesjonell musikk og scenekunst. En stor andel av spillestedene for de turnerende virksomhetene er grendehus, skoler, idrettshaller etc.

Vi mener at det bør vurderes å utarbeide en nasjonal minstestandard også for etablering og oppgradering av slike arenaer, med tilhørende teknisk grunnkompetanse som er lokalt tilgjengelig. En slik oppgradering vil ikke bare gjøre arenaene bedre egnet for den profesjonelle musikken og scenekunsten, men også bedre vilkårene for kulturfrivilligheten.

Samtidig anerkjenner vi at det likevel alltid vil være lokale variasjoner. Det gjør musikk- og scenekunstinstitusjonenes produksjonsplanlegging og turnévirksomhet ressurs- og personalkrevende. Derfor er det også behov for å at de turnerende virksomhetene tilføres tilstrekkelige ressurser til eget teknisk utstyr, rigg og bemanning.

- **Lokal arrangørkompetanse må styrkes.**

Mange kommuner og spillesteder mangler i dag den arrangørkompetansen og kapasiteten som kreves for å ta imot og formidle profesjonelle produksjoner på en god måte. Mange erfarer at stram kommuneøkonomi og nedprioritering av kultur ikke bare svekker den fysiske infrastrukturen, men også de ressursene som er nødvendige for å avvikle en forestilling og nå publikum lokalt.

En styrking av arrangørkompetansen må derfor ses i sammenheng med kommunenes økonomiske handlingsrom og prioriteringer.

Samtidig er det vanskelig for de turnerende institusjonene selv å bidra til å bygge og ivareta lokal arrangørkompetanse, gjennom sporadiske besøk.

Tilrettelegging for hyppigere visninger av profesjonelle produksjoner, kombinert med målrettet kompetansedeling og samarbeid mellom institusjoner, kulturhus og mindre arenaer, vil kunne styrke både arrangørleddet og publikumsutviklingen over tid.

- **Programmeringsøkonomien- og kompetansen må styrkes, og eksisterende arenaer som kulturhusene utnyttes bedre.**

De siste tiårene er det investert betydelig i kommunale kulturhus rundt om i landet. Likevel er det en kjent utfordring at mange av disse husene har lav kunstnerisk aktivitet. Inntjeningskrav og høye leiepriser, kombinert med svak arrangør- og programmeringskompetanse mange steder, medvirker ofte til at kunstnere, kompanier, ensembler og andre aktører i kulturlivet i liten grad har tilgang til disse arenaene.

Dette er en alvorlig brist i infrastrukturen som rammer kunsten og tilbudet til publikum bredt.

Etter nedleggelsen av Rikskonsertene er kulturhusenes programmering av klassisk musikk betydelig svekket, utenom de husene som har et stedlig fast ensemble eller orkester.

Ofte er det vanskelig å få til gode samarbeid over tid. For eksempel har Det Norske Kammerorkester, delvis sammen med andre musikk- og scenekunstinstitusjoner, gjennom de siste 10-15 årene forsøkt å få til samarbeid med lokale aktører, kulturhus og kommuner om mer langsiktige og brede prosjekter for å bygge opp publikum igjen over tid.

Erfaringen er at det mangler solide strukturer som legger til rette for og muliggjør slike samarbeid, men at festivalene er blitt viktige lokale formidlere av den klassiske musikken som bør understøttes. Vi viser også til Musikkutvalgets forslag om å forbedre tilgangen til kirkerom for musikk.

Flere rapporter peker også på kulturhusenes uutnyttede potensial som visnings- og formidlingsarenaer for de frittstående kunstnerne og kompanienes forestillinger, jf. bl.a. Mobilisering for mobilitet. Formidling av fri scenekunst.

For å styrke programmeringen og turnémulighetene bør det legges til rette for et større og bedre samarbeid mellom kulturhusene, andre lokale kulturarenaer, programmerende og produserende musikk- og scenekunstinstitusjoner og andre aktører.

En av løsningene er å styrke kulturhusenes programmeringsøkonomi og -kompetanse blant annet gjennom turné- og formidlingsnettverk, slik som for eksempel Norsk Scenekunstbruks formidlingsordning og Dansenett Norge, se eksempler nedenfor.

En slik styrking av den uavhengige programmeringsøkonomien og den lokale kompetansen, vil gi produksjoner et lengre liv, publikum et bredere tilbud der de bor, samtidig som de kunstfaglige beslutningene spres til flere kompetente aktører enn Norsk kulturråd.

- **Merverdiavgiftsunntaket for billetter til musikk og scenekunst må fjernes, og disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats.**

En innlemmelse av musikk og scenekunst i merverdiavgiftssystemet med lav sats vil være et viktig steg i retning av et enklere og mer forutsigbart og helhetlig merverdiavgiftssystem. Det vil bidra til å forenkle regelverket og redusere administrative kostnader, redusere risikoen for feil og uriktig avgiftsbehandling, begrense utilsiktede tilpasninger til regelverket og motvirke konkurransevridning mellom aktører i samme marked, jf. vårt høringssvar til NOU 26: 9 Veien til et bedre og mer forutsigbart skattesystem.

Avgiftsunntaket for salg av billetter til musikk og scenekunst fører til at det i dag ikke er fradragsrett for investeringer i bygg og vedlikehold eller andre anskaffelser som skal brukes til slik virksomhet. Det betyr i praksis at investeringer blir 25 prosent dyrere enn for en avgiftspliktig virksomhet.

Dette slår uheldig ut ikke bare for de virksomhetene som eier egne lokaler, men også for de som er på leiemarkedet. Dersom leietaker formidler musikk- eller scenekunst, mister utleier fradragsretten for investeringer i lokalene. Dermed blir slike leietakere dyrere enn andre som er innenfor avgiftssystemet.

For arenaer med en blanding av avgiftspliktige og ikke-avgiftspliktige leietakere, må fradraget i tillegg beregnes med fordelingsnøkler og justeres løpende i ti år etter en investering, noe som krever omfattende dokumentasjon, jf. kunnskapsgrunnlaget fra Kulturrom.

I tillegg innebærer dagens system en avgiftsmessig forskjellsbehandling mellom private og offentlige eiere av kulturhus. I dag kan offentlig eide kulturhus få merverdiavgiften på investeringskostnader refundert via kompensasjonsloven for kommuner.

Med den foreslåtte lovendringen ville derimot både private og kommunale kulturhus fått fradragsrett etter merverdiavgiftsloven. Et slikt enhetlig system vil ikke bare føre til redusert forskjellbehandling og mindre risiko for utilsiktede tilpasninger, men også til at man unngår de utfordringene kommunale kulturhus i dag har i forhold til den begrensende konkurransebestemmelsen i kompensasjonsloven.

- **Kultur bør tydeliggjøres i regelverk og planprosesser.**

Vi viser til Kulturroms kunnskapsgrunnlag hvor de tar til orde for et regelverk som løfter kulturen tydeligere frem, gir kulturlivet bedre tilgang til bygg og områder, og som samlet sett er bedre tilpasset kulturvirksomhet.

Blant annet påpeker de at kultur ikke er en egen kategori for arealformål slik for eksempel idretten er. Det svekker kulturfeltets synlighet og posisjon i areal- og planprosesser, og fører til at kulturfeltets behov lettere nedprioriteres.

NTO støtter derfor forslaget om en egen kategori «kulturanlegg og kulturproduksjon» i § 11-7 i plan- og bygningsloven, på linje med idrettsanlegg.

Ellers viser vi til den nye planbestemmelsen § 4 i kulturloven. Den gir et lovfestet grunnlag for å etterspørre at fylkeskommuner og kommuner utarbeider en skriftlig oversikt over status og behov på kulturfeltet, og fastsetter mål og strategier for dette feltet i planarbeidet.

- **Det må legges bedre til rette for aktivering av tomme bygg til kulturformål.**

Slik Kulturrom påpeker står i dag bygg og lokaler tomme, samtidig som mange kulturaktører har behov for egnede lokaler til både produksjon og formidling.

Vi viser til deres gjennomgang av hindringer i regelverk og systemsvikt, sammen med konkrete forslag til løsninger som kan bidra til at flere av disse byggene kan tas i bruk som kulturarenaer, både permanent og midlertidig.

Ett av mange eksempler som illustrerer flere av behovene for systemendringer er det gamle Botsfengselet i Oslo. Dette unike kulturhistoriske anlegget, som er eid av staten, har stått tomt helt siden 2017. Det til tross for stort lokalt engasjement for at Botsen skal bli en levende kulturell fellesskapsarena i overgangen mellom nærmiljøene på Grønland, Tøyen og Gamlebyen. Her finnes det et rikt kulturliv og et stort behov for åpne møteplasser. Samtidig gjør presset på arealer og høye leiekostnader det vanskelig for lokale initiativer å finne rom.

Slipp botsen fri arbeider for at Botsen skal bli en permanent kulturarena, men også for midlertidig bruk så snart det er forsvarlig og praktisk mulig. Planprosesser, finansiering og rehabilitering kan ta mange år, og

det er derfor viktig at staten og Oslo kommune sammen legger til rette for at Botsen kan bli en levende del av nabolaget lenge før en permanent løsning står ferdig.

Nordic Black Theatre er en av motorene i Slipp Botsen Fri. Teateret har i mange år vært en lokal kulturhub på Grønland, og gjennom arbeidet med å aktivere Grønlandsleiret 30 sammen med Sirkus Grønland og SPKRBOX (kulturkollektivet G30), har de vist hvordan kunst og kultur kan skape aktivitet, samarbeid og tilhørighet når lokaler åpnes og tas i bruk.

- **Tilskuddsordninger for bygg og arenavikling bør videreføres og styrkes, og samspillet mellom ordningene tydeliggjøres.**

Vår erfaring er de statlige tilskuddsordningene for bygg og arenavikling overordnet fungerer bra og utfyller hverandre. Vi er enige i Kulturroms vurdering om at arbeidsdelingen mellom ordningene er god, men at de samlet sett er underfinansierte.

I tillegg til en styrking av ordningene, kan det være behov for bedre koordinering mellom statlige, regionale og kommunale virkemidler. Mange kulturarenaer utvikles gjennom komplekse finansieringsmodeller der statlige tilskudd, kommunale bidrag og private investeringer eller utbyggere virker sammen.

I slike prosesser kan det oppstå situasjoner hvor ulike tilskuddsgivere gjør sine bidrag betinget av at andre først har gitt tilsagn. Resultatet kan bli en form for «vente-på-hverandre»-problematikk som skaper usikkerhet og forsinkelser. Det kan derfor være behov for å styrke dialogen og samarbeidet mellom forvaltningsnivåer/tilskuddsgivere.

I en helhetlig gjennomgang av tilskuddssystemet bør det også undersøkes hvordan ordningene samlet sett best mulig kan sikre at store og nødvendige investeringer i oppgraderinger av eksisterende bygg og teknisk utstyr, slik som for eksempel utskiftning av scenemaskineri, ikke går på bekostning av den kunstneriske aktiviteten.

Når det gjelder ordningen for nasjonale kulturbygg oppfordrer vi ellers til at departementet revurderer de endringene i retningslinjene for ordningen som ble gjort i 2022. Under 1. *Formål* ble det lagt til at «[d]et vurderes som positivt hvis slike lokaler bidrar til kulturelle møteplasser, der medvirkning, aktivitet og digitale tjenester står sentralt». Tilsvarende er det under 3. *Søknad om tilskudd* lagt til at det i søknaden «bør fremgå hvordan og i hvilken grad lokalene vil bidra til å skape kulturelle møteplasser, der medvirkning, aktivitet og digitale tjenester står sentralt».

NTO er kritisk til disse kriteriene som vi mener legger føringer for innhold og formidling som kommer i konflikt med armlengdeprinsippet og virker ensrettende og normerende. Produksjons- og formidlingsmetoder er en del av institusjonenes selvstendige kunstfaglig beslutninger. Det betyr også at et mangfold av arbeidsmåter er en forutsetning for å sikre uttrykksmangfoldet.

- **Universell utforming må sikres gjennom tilskuddsordninger og kunnskapsfremme.**

Der et i dag er et lovpålagt ansvar å arbeide for universell utforming. Vår erfaring er at nye prosjekter tar dette på stort alvor. For eksempel har Unge Viken Teater en ambisjon om å overgå kravene til universell utforming, og har involvert barn og unge med funksjonsnedsettelse aktivt i utformingen av det nye huset.

Likevel er det tidligere etablert arenaer også for produksjon og formidling av musikk og scenekunst hvor universell utforming ikke er godt ivaretatt. Utfordringene er særlig store i eldre fredede eller verneverdige bygninger. I tillegg kommer varierende utfordringer knyttet til alle de ulike arenaene som tar imot konserter og forestillinger på turné.

Manglende universell utforming påvirker direkte mulighetene for deltakelse for så vel kunstnere og andre arbeids- og oppdragstakere som publikum med funksjonsnedsettelse. I NTOs bransjeveileder for økt

likestilling av personer med funksjonsnedsettelse ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er derfor barrierefrie lokaler ett av fire kjerneområder.

Oppgradering for universell utforming representerer store investeringer. For å få fart på dette arbeidet er det derfor viktig at det finnes tilgjengelige tilskuddsordninger. I en samlet gjennomgang av innretningen av tilskuddsordninger for kulturarenaer, bør derfor hensyn til universell utforming inkluderes.

Vi støtter også anbefalingene i Bufdirs rapport Universell utforming av kulturlokaler om kunnskapsfremme, herunder utredning av muligheten for å utvikle en samlet oversikt over eksisterende ressurser om universell utforming av kulturlokaler.

- **Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport må følges opp gjennom en styrking av fellesarenaene for samisk, kvensk og skogfinsk språk og kultur.**

Som en del av forsonings- og reparasjonsarbeidet etter den uretten som er begått, er det avgjørende å styrke fellesarenaene for samisk, kvensk og skogfinsk kunst, kultur og språk til likeverdig samhandling med andre aktører som alle har et ansvar for å bidra i dette arbeidet.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter, Áarjelhsaemien Teatere og Kvääniteatteri er slike viktige fellesarenaer for forsoning, reparasjon og gjenreising. Disse teatrene løfter frem samiske og kvenske stemmer og fortellinger, og fremmer innsikt i disse urfolkenes og nasjonale minoritetenes historie, kulturarv og identitet gjennom scenekunsten – som den særegne kilden til menneskelig innsikt som scenekunsten er.

Vi vil også understreke den verdien som de tre teatrene har for å bevare og revitalisere truede språk i kraft av å være viktige fellesarenaer hvor de samiske språkene og det kvenske språket levendegjøres, brukes og utvikles.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter flyttet i 2024 inn i nytt hus i Čoarvemáttá, i samlokalisering med Samisk videregående skole og reindriftsskole. Teatret har fått en synligere posisjon i Sápmi, Norge og Norden, men mangler oppfølgende driftsmidler til å realisere potensialet både i eget hus og på turné.

Vi ber derfor om at Sametingets bevilgninger til Beaivváš Sámi Našunálateáhter suppleres med direkte statstilskudd. Det er gledelig at Áarjelhsaemien Teatere ble løftet inn på statsbudsjettet med 3 millioner kroner i revidert budsjett inneværende år, og vi legger til grunn at dette videreføres som fast årlig tilskudd.

Kvääniteatteri arbeider nomadisk uten eget bygg, med stedsspesifikke produksjoner og turneer over hele landet, og er avhengig av egnede spillesteder og samarbeidspartnere. Vi ser frem til en styrking av teateret slik regjeringen tar til orde for i handlingsplanen for kvensk språk 2026–2031.

- **Det må legges til rette for bærekraftig utvikling og grønn omstilling.**

Kulturarenastrategien bør legge til grunn FNs brede bærekraftsbegrep, og anerkjenne at kunst- og kulturarenaer bidrar til flere av disse målene.

Når det gjelder grønn omstilling er vår erfaring at dette er noe musikk- og scenekunstinstitusjonene er opptatt av også i utviklingen av arenaer og lokaler. På et generelt nivå har bransjen tatt initiativ til grønn omstilling blant annet gjennom bredt samarbeid om [Grønt veikart for kunst- og kultursektoren](#), [avtale med myndighetene om klimapartnerskapsavtale](#) og [NTOs klimaplakat](#).

Flere av institusjonene holder til i, eller er på vei inn i, ombygde eksisterende bygg slik som for eksempel tidligere verksted- og industribygg, svømmehaller eller arbeidssamfunn. Mange legger også vekt på bærekraftige løsninger både når det bygges om eller bygges nytt, blant annet gjennom gjenbruk og energieffektiviserende tiltak.

Flere utforsker også modeller for deling av lager og verksteder som gjør det mulig å ta vare på og gjenbruke materialer, scenografi og kostymer mm.

Det er likevel en vei å gå, og behov for tiltak som legger til rette for grønn omstilling slik som etablering av kunnskapsbanker og omstillingsfinansiering.

III. EKSEMPLER PÅ SAMFINANSIERING, SAMBRUK OG SAMARBEID

Det ligger mye kunnskap og inspirasjon i gjennomførte og planlagte prosjekter, og det kan være behov for å samle ressurser, kunnskap og gode eksempler som kan deles. Det er samtidig viktig å understreke de enkelte institusjonenes egenart og forskjellige omland og forutsetninger.

Nedenfor har vi samlet noen få av mange gode eksempler som kunne vært nevnt.

Den Norske Opera & Ballett

Den Norske Opera & Ballett (DNO&B) har siden åpningen i 2008 hatt en tydelig arenastrategi som innbefatter å åpne opp lokalene for andre aktører i scenekunstheltet. Rasjonale for strategien handler både om publikumsutvikling, kunstnerisk samarbeid og utvikling, utnytte tilgjengelig kapasitet, og åpne opp institusjonen som en del av det arkitektoniske premisset Operaen i Bjørvika er skapt på.

Dette kommer til uttrykk i to dimensjoner:

Den første dimensjonen er publikumstilbudet på scenene. Hovedtyngden i husets repertoar ligger i egenproduksjon av opera- og ballettforestillinger på et høyt internasjonalt nivå for et bredt publikum. Samtidig har DNO&B i tillegg en betydelig programmering av gjestespill og gjestende ensembler, kompanier og artister i sitt repertoar, med et nedslagsfelt som er bredere enn det som er vanlig i mange europeiske operahus. I 2025 utgjorde dette 141 forestillinger og konserter med mange tusen besøkende, og Operaen ble dermed en betydelig visningsarena for disse kunstnerne.

Den andre dimensjonen handler om å styrke mulighetene for produksjon av musikk- og danseteater gjennom å bistå med lokaler, kompetanse og utstyr. Under denne paraplyen bistod DNO&B i 2025 med utleie av lokaler til 45 ulike aktører, herunder både frittstående kunstnere og kompanier, andre institusjoner, orkestersensembler og amatørvirksomhet innen dans og musikk.

Kloden teater

Kloden teater er et programmerende teater for barn og unge og den profesjonelle scenekunsten. Siden 2020 har teateret holdt til i midlertidige lokaler i den gamle kabelfabrikken på Økern, midt i Norges største byutviklingsområde nederst i Groruddalen.

Teateret er nå på vei inn i permanente lokaler som er i ferd med å realiseres gjennom en klima- og miljøbevisst transformasjon av de samme gamle fabrikklokalene som i dag huser pilotscenen.

Prosjektet er muliggjort gjennom Nasjonale kulturbyggmidler fra staten, investeringsmidler og kulturhusmidler fra Oslo kommune, midler til sceneteknisk utstyr og infrastruktur fra Sparebankstiftelsen DNB og Kulturrom, og med en betydelig investering fra eier av bygget, Oxe Eiendom.

Gjenbruk og bærekraftig ressursutnyttelse har stått sentralt i prosjekteringen av det nye teaterhuset, som etableres i eksisterende bygningsstruktur i Kabelgata 19.

I forkant av etableringen ble det gjennomført en mulighetsstudie i dialog med hele scenekunstheltet. Undersøkelsen viste et stort behov for et programmerende teater som ikke bare viser forestillinger, men også legger til rette for produksjon og kunsthaglig utvikling. Teaterhuset som åpner sommeren 2027 skal huse 2 scener, 5 prøvesaler, verksteder, undervisningsrom, kontorfellesskap og kafé.

Lokaliseringen er valgt på basis av en undersøkelse av den demografiske utviklingen i Oslo, infrastruktur for kollektivtransport og ikke minst den kulturelle infrastrukturen: Hvor i byen bor flest barn og ungdom, og hvor har de mulighet til å oppleve profesjonell scenekunst?

I arbeidet med å bygge Kloden teater er nettverkstenkning og samarbeid sentralt: Hvordan skape et teater med stor betydning for byutviklingen og innbyggerne og samtidig et nasjonalt knutepunkt for den prosjektbaserte scenekunsten?

Helt fra start har teateret utforsket hvordan det kan inngå i ulike sosiale nettverk og strukturer for å bidra til flest mulig gode kunstopplevelser i fellesskap for flest mulig barn, unge og familier. Det er skapt stadig flere koblinger mellom teateret og den sosiale infrastrukturen i nærområdet og andre deler av Groruddalen – skoler, barnehager, fritidsklubber, biblioteker, lag, foreninger med mer.

Målet er å være et trygt og interessant tredje møtested utenom hjem og skole, hvor alle kjenner seg velkomne og kan oppleve profesjonell kunst av høy kvalitet.

Det Norske Blåseensemble

Det har lenge vært behov for et nytt konserthus i Halden som kan huse Det Norske Blåseensemble. I dag holder Blåseensemblet til i Brygga kultursal, og disponerer denne inntil 180 dager i året til prøver og konserter. Dette tilfredsstiller ikke Blåseensemblets behov for konsertsal, øverom, lager og kontorer mm. Brygga kultursal er dessuten en multisal uten skreddersydde tilpasningsmuligheter, og er i liten grad egnet som øvings- og konsertlokale for akustisk musikk.

Så langt har tidligere planer for nye lokaler ikke blitt prioritert lokalt. Nå har nye muligheter åpnet seg i samarbeid med Halden Pensjonskasse. De har kjøpt det gamle Arbeidersamfunnet fra 1890, som har stått tomt de siste 15 årene, og vil gjenbruke og utvikle bygget til en arena for kunst og kultur.

Bygget har historisk verdi og omfatter 2400 m² fordelt på fire etasjer, med blant annet scene, sal og foajé. Det er lokalisert i kulturkvartalet sammen med bl.a. Halden kulturhus, andre kulturscener og kulturskolen, med museum og biblioteket like i nærheten. Rehabilitering og oppgradering av det gamle Arbeidersamfunnet gir dermed en unik mulighet til å videreutvikle kulturkvartalet til et kraftsenter for kultur midt i Halden sentrum.

Prosjektet er nå under planlegging med mål om også å inkludere Opera Østfolds behov for lokaler, samt legge til rette for sambruk med kulturskolen så vel som kulturfrivilligheten.

Dermed sikres både Blåseensemblet, Opera Østfold og andre aktører oppgraderte lokaler, samtidig som det frigjøres kapasitet i Brygga kultursal. Prosjektet er dermed vitaliserende for hele det stedlige kulturlivet, og legger til rette for samarbeid og synergier.

Bygget har over tid forfalt, og det er behov for omfattende rehabilitering – fra utbedring av taklekkasjer til oppgradering av innvendige løsninger og akustiske forhold. Prosjektet er for tiden i en utredningsfase, med mål om å søke støtte gjennom Nasjonal ordning for kulturbygg, Kulturrom, den regionale ordningen for kulturarenaer i Østfold, samt ulike stiftelser.

Teater Vestlands «Lys i bygda»

Teater Vestlands satsing «Lys i bygda» bringer profesjonell scenekunst ut til bygder og mindre steder, også der det ikke finnes etablerte kulturhus eller profesjonelle arrangører.

Lokale bygde- og grendehus kan søke om å bli spillested og arrangør for Teater Vestland. Slik tas eksisterende lokal infrastruktur i bruk for å gjøre profesjonell scenekunst tilgjengelig der folk bor, samtidig som det bygges samarbeid og lokal arrangørkompetanse.

Satsingen er i dag muliggjort gjennom støtte fra Sparebankstiftinga Sogn og Fjordane, bl.a. til et billettfond som reduserer den økonomiske risikoen for de lokale arrangørene. Dette gjør det mulig å turnere med profesjonelle produksjoner også til små steder med begrenset publikumsgrunnlag.

Teater Vestland benytter modellen «Betal det du kan», og billettinntektene tilfaller det lokale bygde- eller grendehuset. Satsingen gir dermed lokalsamfunnet ikke bare tilgang til profesjonell scenekunst, men skaper også inntekter som den lokale arrangøren kan bruke til vedlikehold, utstyr og ny aktivitet i huset.

«Lys i bygda» bidrar dermed til å styrke hele kretsløpet. Flere får oppleve profesjonell scenekunst, den lokale infrastrukturen og kompetansen styrkes, og de lokale inntektene fra arrangementene kan igjen bidra til å ruste opp eksisterende arenaer og legge til rette for mer kunstnerisk innhold og aktivitet.

Scenekunstbrukets turnépilot i samarbeid med Norske kulturhus

I forbindelse med 30-årsjubileet i 2024 gjennomførte Norsk scenekunstbruk et pilotprosjekt sammen med Norske kulturhus. Hensikten var å prøve ut en utvidelse av den distribuerte turnémodellen som Scenekunstbruket har med fylkene i Den kulturelle skolesekken, for å gi flere barn og unge tilgang til profesjonell scenekunst der de bor.

Kulturhusene ble invitert til å samarbeide om turnéslynger, der Scenekunstbruket dekket turnéutgiftene. 52 kulturhus søkte om å delta, og tre turnéslynger med til sammen 16 kulturhus ble valgt ut, én i Troms/Finnmark, én i Vestland og én Agder.

Kulturhusene i hver turnéslynge valgte selv hver sin forestilling fra Scenekunstbrukets kvalitetsvurderte repertoar, basert på hva de ønsket å tilby sitt lokale publikum. Tre produksjoner turnerte: *Ritsj* av Katma i nord, *Emma* av Sacha Slengesol Balgobin og Elg Elgesem i Vestland og *Jorda rundt på 80 dager* av Feil Teater i Agder.

Erfaringene vitnet både om at kulturhusene ønsker å programmere mer profesjonell scenekunst for et ungt publikum, og at publikum ønsker seg flere felles scenekunstopplevelser. Flere forestillinger av *Ritsj* ble utsolgt, og det ble satt opp ekstraforestillinger. *Emma* samlet blant annet 140 publikummere i Stryn, og *Jorda rundt på 80 dager* samlet 450 publikummere ved Arendal kulturhus.

Piloten viser hvordan allerede eksisterende systemer kan benyttes for å styrke lokal kompetanse og fylle eksisterende arenaer med profesjonelt innhold, og mer spesifikt hvilke muligheter som ligger i en utvidelse av Scenekunstbrukets velutprøvde distribuerte turnémodell til kulturhusene og andre kulturarenaer.

En permanent arrangørstøtteordning, der kulturarenaer kan få refundert inntil 50 pst. av turnékostnadene, vil styrke programmeringsøkonomien. Det vil gi disse arenaene større mulighet til å programmere profesjonell scenekunst, gi kvalitetsvurderte produksjoner flere spillemuligheter og lengre levetid, og samtidig gi publikum et større og mer mangfoldig scenekunsttilbud lokalt.

I tillegg vil det i modellen vokse frem et kompetent arrangørnettverk for kulturarenaene som inngår avtale med Scenekunstbruket. Dette vil legge til rette for samarbeid og ressursdeling, og bidra til å styrke den lokale programmerings- og arrangørkompetansen, som igjen vil komme kulturskoler, kulturfrivilligheten og andre aktører til gode.

Dansenett Norge

Dansenett Norge er et nasjonalt turnénettverk for samtidig dansekunst som bidrar til å gjøre norsk og internasjonal dans tilgjengelig for publikum over hele landet. Nettverket ble etablert i 2018, og er et samarbeid mellom Dansens Hus, Davvi - Senter for scenekunst, DansiT Koreografisk senter, RAS Regional Arena for Samtidsdans og Bærum Kulturhus Dans Sørøst-Norge.

Nettverket turnerer 7-8 produksjoner i året og viser om lag 100 forestillinger per år på scener over hele Norge. Produksjonene velges av en programkomite bestående av én representant for hver av partnerne, og fire representanter fra visningsarenaene etter åpne søknadsrunder. Turnéer arrangeres i samarbeid med arrangører og spillesteder, og koreografer og kompanier på turné.

Gjennom samarbeid med et omfattende nettverk av arrangører, fra store kulturhus til mindre scener, bidrar Dansenett Norge til at profesjonelle danseproduksjoner kan turnere og vises på eksisterende scener over store deler av landet, samtidig som nettverket arbeider med formidling og publikumsbyggende aktiviteter og bidrar til å bygge lokal programmerings- og arrangørkompetanse.